

A NATO MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI SZERVEZETE, STRUKTÚRÁJA, FELADATAI ÉS RÉSZVÉTELE A "PARTNERSÉG A BÉKÉÉRT" PROGRAMBAN

Dr. Szűcs Barna¹

Bevezetés

Az elmúlt években felerősödtek azok a törekvések, amelyek a nemzeti és nemzetközi minőségügy korszerűsítésére, szabályozására, valamint a legkülönbözőbb szintű minőségbiztosítási rendszerek kiépítésére és működtetésére irányultak.

Hazánkban e törekvéseket elsősorban az Európai Unió jogharmonizációs elvárásai indikálták, azonban az állami szerepvállalás mellett az ipari és kereskedelmi szférában ténykedő gazdasági egységek érdekei is azt diktálták, hogy a piaci megfelelést minél elfogadhatóbb módon tudják bizonyítani.

A minőségügy rendkívül erős hatalmi tényező egy régió, egy ország, egy ágazat vagy termékcsoport megítélésében. Miután minden esetben a reálszférához kapcsolódik, erősítheti vagy gyengítheti az adott terület piaci pozícióit. Érdeemes megfigyelni hogyan alkalmazzák egyes országok, országcsoportok érdekeik védelmében a minőségügyi szigorításokat és más esetben enyhítéseket.

Nem történik ez másképp a *védelmi tevékenység körében sem*. A NATO minőségbiztosítási szervezete miközben általános elvek betartását támasztja tagországaival szemben, hirdeti, hogy széleskörű szabadságfokot biztosít nemzeti rendszerük működtetésében. Ez a kinyilatkozás azonban nem szabad, hogy megtévessze a partnereket, így minket sem. A nagyvonalú elvárások ugyanis a jelöltektől *szigorú belső szabályozásokat, szervezeti és személyzeti felkészültséget követelnek meg*. A tisztelt érdeklődőket a NATO minőségbiztosítási szervezetéről és programjáról szeretném tájékoztatni abból a célból, hogy egyrészt munkájukhoz meg-

1 Dr. Szűcs Barna mk. ezredes, HM BH Minőségbiztosítási igazgató

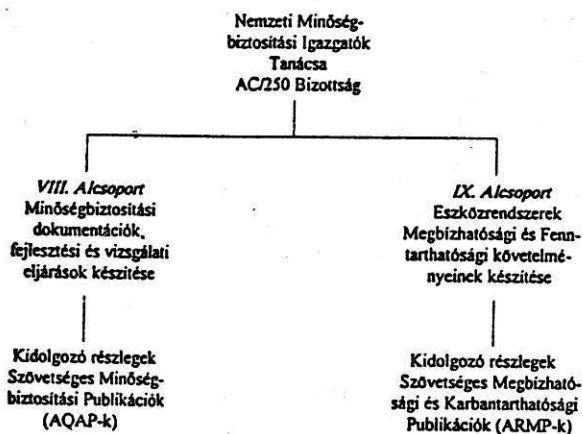
találják a kapcsolódási pontokat, másrészt pedig bemutassam az együttműködési lehetőségeinket a Szövetség, illetve a tagországok katonai minősítő szerveivel.

1.) A NATO minőségbiztosítási szervezete

A NATO vezetése harminc évvel ezelőtt deklarálta a **tagállamok védelmi képességének és az ellátó rendszerek minőségének** kapcsolatára, egységes szabályozására vonatkozó koncepcióját. Meghirdette a Szövetség közös biztonsága terén alkalmazásra kerülő **szabványosított minőségbiztosítási programot**, amely egyben minden tagország nemzetgazdasági érdekeit is szolgálta. Előírta a NATO-ban rendszeresített eszközök minőségének és megbízhatóságának követelményeit a fejlesztéstől a kivonásig terjedő folyamatokban. Lehetőséget biztosított a Szövetség tagjainak a konstruktív és gazdasági együttműködésre a korszerűsítések és beszerzések tervezésében.

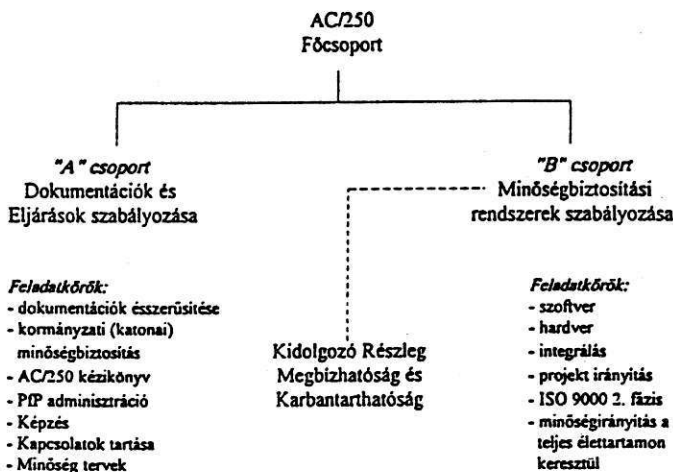
Az egységesítés érdekében a NATO **Nemzeti Hadfelszerelési Igazgatók Konferenciájának** irányítása alatt létrehozták a **Minőségbiztosítási Igazgatók Tanácsát NATO AC/250 Bizottsága néven**. A Bizottság elsődleges feladata: *a tagországok minőségbiztosítási rendszerében egységes szabályozók érvényesítése*. E célból fogalmazza meg irányelveit, dolgozza ki a minőséggel és annak biztosításával foglalkozó dokumentációkat, szabványosítja az eljárásokat, a kölcsönösen elfogadott tanúsítások rendjét.

A NATO minőségbiztosítási szervezetének felépítése

A jövőben jelentősebb változást terveznek a szervezet munkamegosztásában és ennek megfelelően a struktúrájában is. *A tervek szerint Főcsoport megnevezéssel működik tovább az AC/250 Bizottság, "A" és "B" csoporttal, valamint a megbízhatósággal foglalkozó önálló részleggel.*

Az új szervezet felépítése

Az AC/250 Bizottság, illetve a továbbiakban Főcsoport, évi két alkalommal szervezett ülésein koncepciók kérdésekkel és feladat meghatározással foglalkozik. A két csoportnak és részlegnek elsősorban irányító szerepe van a Főcsoport részéről meghatározott feladatkörben. A csoportok vezetésére egy-egy tagország minőségbiztosítási igazgatóját jelölték ki. *Így kapta meg Kanada a korábbi VIII. Alcsoport, az Egyesült Királyság pedig a IX. Alcsoport vezetését.*

A csatlakozásra készülő ún. partnerországok számára különösen fontos az "A" csoport tevékenységének ismerete. Ennek kapcsán szeretném felhívni a figyelmet a csatlakozásunk felkészülésének időszakában elvégzendő feladatokhoz nélkülözhetetlen együttműködésre, amelyet az "A" csoport irányít, szervez és gyakorlatban is megvalósít. *Konkrét példával élve:* ettől a csoporttól függ a NATO tagországoktól érkező haditechnikai eszközeink katonai minőségének biztosítása és a katonai exportra termelő magyar gyártók és szolgáltatók piaci megítélése, termékeinek elfogadása.

2.) A NATO minőségbiztosításának elvei

Az alapelv rendkívül egyszerű, így széleskörűen és szabályozottan tudják érvényesíteni. A NATO-ban világosan deklarálták azt a tényt, amely szerint a védelmi képesség a védelmi rendszerek és eszközök minőségétől függ. Ebből adódóan a minőség mindenki ügye, *ezen belül pedig kiemelt felelősség hárul három résztvevőre:*

- A felhasználókra (alkalmazó és ellátó);
- A fejlesztőkre és beszerzőkre;
- A szállítókra (gyártókra és szolgáltatókra).

A minőség elérése érdekében a partnerek kötelezően együttműködnek és információikat szükséges mértékben megosszák egymás között.

Követelményként támasztják, hogy a minőség szabályozását *már a tervezés, fejlesztés időszakában, tehát a lehető legkorábban el kell kezdeni.*

- *Az alkalmazó* (felhasználó) megfogalmazza és definiálja az igényt, továbbá elemzi, értékeli az üzemeltetés vagy felhasználás eredményit, a kivitelezés megfelelőségét, észrevételeit pedig visszacsatolja a kormányzati (katonai) minőségbiztosítás szervezetéhez.

- *A fejlesztő és beszerző* előírja a műszaki és minőségi követelmények specifikációit, meghatározza a felügyeleti és ellenőrzési tevékenységek típusát, terjedelmét és az eljárás rendjét.

A fejlesztés és beszerzés folyamatához kapcsolódik a kormányzati minőségbiztosítás feladata, amely a szerződéses követelmények kidolgozására, a szállító, illetve terméke megfelelőségének felügyeletére és igazolására irányul.

- *A szállító felelős* az ajánlatában leírtaknak való megfelelőségéért a szerződésben vállalt követelmények kielégítéséért, az átvételre felajánlott termékek minőségéért. Ennek érdekében a szállító a minőség szabályozására fenntart egy olyan rendszert, amely követi az elismert nemzetközi gyakorlatot.

Nemzetközi beszerzések minőségügyi szabályozására a NATO AC/250 Bizottság kidolgozott egy minőségbiztosítási dokumentum garnitúrát (AQAP-kat) *abból a célból, hogy egységes feltételek előírásával segítse a NATO tagállamok és szervezetek közötti kapcsolat kialakítását és bizalom erősítését egymás munkája iránt.*

A szövetségi minőségbiztosítás a tagországoknál kifejlesztett és működtetett nemzeti (kormányzati) rendszerre támaszkodik. Ebből kiindulva viszont megköveteli a nemzeti minőségbiztosítási rendszerek NATO kompatibilitását.

Az együttműködés minőségügyi területét NATO államok által ratifikált *Szabványosítási Megállapodás* (STANAG sorozat) szabályozza. Ezek közül kiemelt jelentőségű a nemzeti katonai minőségbiztosítás kölcsönös elfogadásával foglalkozó STANAG 4107.

Annak elérése érdekében, hogy mind a kivitelező, mind a megrendelő ország részére elfogadható feltételeket alkalmazzanak, a társ STANAG 4108 szabványosítási egyezmény lépteti hatályba a használandó minőségbiztosítási kiadványokat.

Az AQAP kiadványok érvényességi körük szerint két típusra oszthatók:

- Az első csoportba tartozó AQAP-k (szerződés típusúak) előírják a szállítónak (kivitelezőnek) - terméke megfelelőségének garanciájaként - minőségbiztosítási rendszer elvárt fokozatának működtetését;

- A második csoportba ún. útmutató típusú AQAP-k tartoznak, amelyek általános információt tartalmaznak a minőségirányítás gyakorlati feladatairól.

A NATO a fenti normatívákkal a követelmények azonos értelmezését teszi lehetővé a szállító és beszerző ország között. Szabályozott mechanizmuson keresztül működteti azokat a minőségbiztosítási szolgáltatásokat, amelyek egyik NATO ország kormányzati (katonai) szervei nyújtanak a másik ország számára. Az átdolgozás alatt álló AQAP 170 támogatja a STANAG 4107-et, úgy, hogy megbízások és feladatok másik országba történő delegálásának feltételeit hangolja össze. A minőségfelügyeleti gyakorlat összehangolása biztosítja a megrendelő országot arról,

hogy a beszerzett termékének katonai minősége kívánt szintű ellenőrzés mellett lesz garantálva.

Az AC/250 Bizottság a **közelmúltban dolgozta ki** a NATO minőségbiztosításának szabályozásáról szóló új Szabványosítási Egyezményt, amelynek címe:

"Az Állami Minőségbiztosítás kölcsönös elfogadása és a szövetségi Minőségbiztosítási Közlemények (AQAP) használata."

Az Egyezmény a megváltozott körülmények figyelembevételével a *Kölcsönös Állami Minőségbiztosítás* folyamatait, fogalmait, eljárásait és feltételeit tartalmazza.

Az Állami Minőségbiztosítási szolgáltatásokat a szállító országban lévő *Nemzeti Hatóság* fogja biztosítani akkor, ha ezek az AQAP követelmények bedolgozásra kerülnek a szerződésbe.

A STANAG-ot nem azért hozták létre, hogy korlátozzák a két vagy többoldalú megállapodásokat, hanem arra az esetre amikor a termékkel vagy szolgáltatóval kapcsolatos kockázatát akarja csökkenteni a megrendelő ország.

Az új STANAG értelmében az Állami Minőségbiztosítás² egyrészt az egyezményeken, másrészt az új AQAP 170-en alapszik, amelyek *az alábbi főbb területeket foglalják magukban:*

- A biztonságos értékeléshez szükséges feltételek megjelölését;
- A megfelelés tanúsítását;
- A megbízó képviselőjének részvételét és illetékességét;
- Az eltérési engedélyeket és felmentési kérelmek ügyrendjét;

2 A NATO tagországok Állami, vagy Kormányzati Minőségbiztosításának (GOVERNMENT QUALITY ASSURANCE) nevezik a katonai minőségbiztosítást és annak szervezeteit. Főleg a jövőben ugyanebben az értelemben gyakran fogunk találkozni Nemzeti Hatóság (NATIONAL AUTHORITY) megnevezéssel.

- A kiszállítás engedélyezését;
- A szolgáltatási kötelezettségeket és díjazást.

A fentiekén kívül a STANAG néhány olyan általános, de rendkívül fontos elvet is rögzít, *mint például:*

- Az Állami Minőségbiztosítás ellátása NATO tagországok körében általában térítésmentesen történik;
- Az Állami Minőségbiztosítás szakértője által kiadott Megfelelőségi Igazolás nem mentesíti a szállítót felelőssége alól;
- A megrendelő minőségbiztosítási megbízottja részt vesz a hibák kivizsgálásában és képviseli a megrendelő érdekeit;
- A megrendelőnek biztosítani kell a hibák teljes körű leírását a bizonyítékokkal vagy mintákkal együtt.

Összegzésként megállapítható, hogy sem az új STANAG Egyezmény, sem pedig az adaptálás előtt álló új AQAP-170 nem ad választ arra a kérdésre, hogy miként kell a *Kormányzati Minőségbiztosítást* végrehajtani. Ez a feladat minden esetben a megrendelő ország kötelezettsége marad, neki kell megfogalmazni elvárásait, továbbá az alapvető területek azonosításának feltételeit és körülményeit.

A fenti problémák megoldásához adnak jelentős segítséget a **Szövetség Megbízhatósági és Fenntarthatósági Kiadványok** (angol nyelvű rövidítése: ARMP).

Az AC/250 Bizottságnak másik nagy tevékenységi körébe tartozik ezeknek a speciális védelmi szabványoknak az elkészítése.

A NATO Minőségbiztosítási szervezete - felismerve a szabványok harmonizációjának kulcsszerepét a megbízhatóbb, kisebb fenntartási költségű berendezések beszerzésénél - irányként jelölte meg, hogy a katonai és polgári szabványok közelítsenek egymáshoz. Előnyben részesíti az olyan védelmi berendezések beszerzését, amelyek nemzetközi polgári szabványoknak (pl. ISO, CEN, IEC, CENELEC) felelnek meg. Mindezek mellett kiegészítő követelményeket is támasztanak, amelyek kielé-

gítik a NATO megbízhatósági és karbantarthatóság igényeit és szükségleteit. A polgári és katonai felhasználásra és igénybevételre vonatkozó minőségi és megbízhatósági követelmények különbségének kifejezésére szolgál a *Szövetségesek Megbízhatósági és Karbantarthatósági Követelményei* sorozat, amelyet a "**Nemzetek megállapodása az ARMP alkalmazására, közös projektek során, valamint kötelezettség azok vállalására a nemzeti keretekben folyó védelmi anyag beszerzésekben**" című STANAG Egyezmény léptetett hatályba.

A NATO tagországok kereskedelmi szervezetei elsősorban a szerződéses követelmények megfogalmazásához használják az ARMP dokumentumot, de a szabványoknak nagy jelentőségük van kormányzati szervek projektjeinek kidolgozásában is. *Soron következő feladatunk a nyolc ARMP lefordítása, feldolgozása és az akvizíciós folyamatokba való felhasználása.*

Az AC/250 Bizottság csoportjainak munkájában minden tagországból delegálnak szakértőket, amelyek eredményeként szabványaik hatékonyan jelenítik meg a kapcsolódó területeken évek során felhalmozódott sok közös tapasztalatot.

Ezeket a szabványokat széles körben alkalmazzák a tagországok mind hazai, mind külföldi beszerzéseinél. Általános vélemény, hogy nélkülözhetetlen segítséget jelentenek a projektek irányítói, a beszerzések bonyolítói és a logisztikai feladatok tervezői számára az eszközök minőségének, megbízhatóságának és fenntarthatóságának biztosításához.

3.) Magyar tapasztalatok a NATO Minőségbiztosítási szervezetének részvételéről a Partnerség a Békéért (PfP) programban

Az AC/250 Bizottság kiemelkedő jelentőségű feladatot lát el nemcsak a kulcsfontosságú minőségügyi programok kialakításában, normatív dokumentumok kidolgozásában és bevezetésében, hanem komoly szerepe van a minőségpolitikai tanulmányok elkészítésében, a célok meghatározásában és a hozzátartozó nemzetközi együttműködési lehetőségek feltárásában is.

A Bizottság tudatában van a **PfP program** fontosságának és ennek keretében a minőségügyben folytatott tanácskozások, konzultációk és

dialógusok konstruktív előnyeinek. A program hozzájárul a NATO szabályozók terjesztéséhez, a partnerországok katonai minőségbiztosítási rendszerének megismeréséhez, a tendenciák megértéséhez és befolyásolásához, valamint az együttműködés kiszélesítéséhez és állandósításához.

A NATO hosszú távú céljai eléréséhez következetesen ismétlődő, jól előkészített konzultációk sorát szervezte meg. **Hazánkba 1993 decemberében érkezett az első minőségügyi szakemberekből álló csoport, majd éves rendszerességgel látogatott hozzánk a NATO AC/250 Bizottságának küldöttsége.** Ez év májusában a NATO Központban szervezett Minőségbiztosítási Igazgatók tanácskozására kaptunk meghívást. Ezen a konzultációkon elsősorban a Szövetségi Minőségbiztosítás szervezőtől, programjáról és gyakorlati feladatairól adtak tájékoztatást. *Az USA, Kanada, Franciaország, Norvégia képviselői bemutatták saját rendszereiknek azokat a területeit, amelyekre a leginkább jellemző a NATO egységesített szabályozóinak betartása.*

Az AC/250 Bizottság tagjai megismerték a magyar katonai minőségbiztosítás szervezetét, környezeti viszonyait és belső rendszerének fejlesztésére irányuló törekvéseket. Tapasztalható volt, hogy egyre inkább partnereknek tekintettek bennünket és szinte saját ügyüknek érezték a problémáink megoldását. Ennek köszönhetően jutottunk a teljes AQAP sorozathoz, a STANAG egyezményekhez, több minőségprogramot, követelményt, oktatási anyagot tartalmazó dokumentumhoz és MIL-Q szabványhoz.

Konkrét gyakorlati eredményként tartjuk számon felkérésünk és megbízásunk teljesítését a Kanadai Kormányzati szervek részéről, amikor egy Kanadában gyártott import termékünk katonai minősítését térítésmentesen elvégezték. Kanadai partnerünktől is kellő visszhangra talált az a kérésünk, hogy a többi tagország példa értékűnek tekintené ezt a közös munkát és hasonló módon vállalná minőségellenőrzési képességünket.

Az AC/250 Bizottság megállapította, hogy hazánkban szabályozott minőségbiztosítási rendszer működik. Beszámolhattunk arról is, hogy a Bizottságtól kapott ismeretanyag felhasználásával törekedtünk a NATO-ban érvényesített normatívák adaptálására. Ennek értelmében készítettük el az a HM rendelet tervezetét, amely a jövőben jogszabály alap-

ját képezi a NATO STANAG Egyezményhez való csatlakozás feltételének kielégítéséhez. Mindezek mellett partnereink természetesnek tartják, hogy a NATO tagországokhoz hasonlóan nálunk is tükröződik számos egyéb sajátos nemzeti és nemzetközi körülmény.

Szükségszerűen felvetődött tehát a kérdés: *az általános követelmények milyen mértékű eltérést engedélyeznek a nemzeti minőségügyi rendszer működtetésében?* A Bizottság vezetőivel megállapodtunk abban, hogy a NATO követelményeknek való megfelelés érdekében csak úgy tudjuk helyes irányba fejleszteni rendszerünket, ha rendszeresen kapunk útmutatásokat és gyakorlati segítséget. **Ezt az igényünket az alábbi körülmények feltárásával fogadták el:**

- Az általunk követendő NATO szabályozó rendszer egy mozgó célpontnak tekinthető, mivel az is folyamatosan változik a tökéletesítésre irányuló, konstruktív egyeztetések eredményeként (példaként említhető a nemzeti katonai szabványként kiadásra tervezett AQAP sorozat, amelynek teljes átértékelésére mostanában hozott döntést az AC/250 Bizottság);

- A NATO dokumentumok általános útmutatói nagy vonalakban határozzák meg a minőségirányítás feladatait. A tagországokra bízzák a bevezetés módját, az alkalmazás gyakorlatát, a szervezet kiépítését, működésének szabályozását.

- A katonai minőségügy elválaszthatatlan a hazai jog, szabvány és szabályzat rendszerétől, ezért minden ország védelmi minisztériuma közvetlen környezetéből indítatva alakította és alakítja minőségbiztosítási programját és rendszerét.

Ez a három körülmény *egy sor olyan feladatot jelez*, amelynek végrehajtásához az AC/250 Bizottság további együttműködő támogatására van szükség.

A Bizottság vezetőivel egyetértettünk abban, **hogy a NATO egységes követelményrendszerébe csak úgy tudunk beilleszkedni, programunkkal harmonizálni, ha ismerjük egyrészt a velünk szemben támasztott konkrét elvárásokat, másrészt pedig a szabad mozgásunk kereteit.** Pragmatikusan megközelítve ez azt jelenti, hogy egy *előaudithoz* hasonlóan az AC/250 Bizottsággal közösen célszerű lenne feltérképezni a jelenlegi ka-

tonai minőségügyi rendszerünket és megvizsgálni a kompatibilis és nem kompatibilis területeket.

A felülvizsgálat eredményeként döntést hozunk arról, hogy a NATO alapkövetelményeinek érvényesítéséhez milyen mértékű változás indokolt.

A PfP program keretében előttünk ismertté vált dokumentumok, valamint az AC/250 Bizottság vezetésének tanácsadásai támpontot szolgáltatnak arra vonatkozóan, hogy az átalakítás során mely területeknek adjunk prioritást a NATO konform rendszer kialakításához szükséges jogi és szervezeti feltételek megteremtéséhez.

Közös megítélésünk szerint a csatlakozáshoz való felkészülésünk két lépcsőben történik. Az első szakaszt átmeneti időszaknak tekintjük, amikor néhány elkerülhetetlen kompromisszumos megoldás még lehetséges, miközben elfogadására közösen kell lehetőséget teremtenünk. *(Ez idő alatt kell például a NATO normatívákat részünkre szélesebb körben felszabadítani, majd adaptálni a HM és MH struktúrájába és tevékenységébe, két vagy többoldalú megállapodást kötni a STANAG Egyezmény előkészítésének jegyében, bekapcsolódni a bizottsági csoportok munkájába).*

A második szakaszban két alapidokumentum hatályba léptetése készíti elő a NATO szabályrendszerének teljes értékű bevezetését.

Tevékenységünk összefonódását az a kormányprogram teszi különösen időszerűvé, amely **a légvédelmi rendszerünk korszerűsítésére** intézkedik. A nemzetközi tendert elnyerő szállító a szerződésben vállalt kötelezettségei teljesítésének felügyeletére, megfelelőségének igazolására, a kivitelező ország kormányzati minőségbiztosítási szervezetét szándékozunk felkérni. Másik oldalról felvállaljuk a Magyarországon végzett kooperációs munkák, továbbá egyéb haditechnikai export katonai minősítését.

Nyilvánvaló, hogy ezek a feladatok *széleskörű és folyamatos együttműködést igényelnek, amelyhez elengedhetetlenül szükséges a kölcsönös bizalom, a másik fél képességének és alkalmasságának elismerése.* Nem utolsó szempontként említhető a beszerzésekkel kapcsolatos minőségi kockázatok csökkentése, következésképpen az állami költségvetés kímélése.

A PFP program keretén belül az AC/250 Bizottság négy területen jelezte támogatását:

- Biztosítja a felkészülésünkhöz szükséges és adaptálható normatív dokumentumokat;

- Lehetővé teszi, hogy megfigyelőként részt vegyünk a Bizottság, illetve csoportjainak munkájában;

- A továbbiakban is rendszeresen szervezett konzultációkkal és tanácsadással segíti a NATO követelményeket kielégítő jogi, szabályozói és szervezeti struktúra kialakítását;

- Értékeli felkészültségünket és támogatja a STANAG 4107, 4108 Egyezmények érvényesítését Magyarország vonatkozásában.

Befejezésként nem kerülheti el figyelmünket az Európai NATO tag-államok képviselőinek az UNIÓ és NATO kapcsolatáról kifejtett véleménye. Ez alapján úgy ítélt meg, hogy egyre szorosabb együttműködés alakul ki az UNIÓ és a NATO között. Bár az UNIÓ tagállamai és a NATO országok nem teljesen azonosak, hiszen például nagy államok, mint USA, Kanada nem UNIÓ tagok, mégis az UNIÓ és NATO érdekeltségei sokban hasonlítanak. Az UNIÓ mozgatja a politikai, szociális, pénzügyi integrációt és kibontakozóban van a közös védelem politikája is. A NATO Európában működtet egy Független Európai Program Csoportot (IEPG), amelynek célja kibővíteni az európai védelmi eszközök beszerzését és így szélesíteni az európai védelmi áruk piacát.

Az UNIÓ és a NATO mindszorosabb kapcsolatából **logikusan következik az összefüggés a két szervezethez történő csatlakozási törekvéseink között.** Minden egyes területen elért NATO harmonizációs eredmény egyben az UNIÓ követelményeinek való megfelelésünket is jelenti, a felkészülésünket segíti.